

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.9(169).05
УДК: 37.013.342.7-053.215

Гакман А.В.
доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці
Дудко М.В.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана, м. Київ
Соботюк С.А.
старший викладач кафедри фізичного виховання
Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана, м. Київ

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ

Метою нашого дослідження є аналіз наявної нормативно-правових засад соціально-педагогічної та психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій з використанням засобів рухової активності. Методи дослідження: теоретичний аналіз науково-методичної літератури та нормативних документів, контент аналіз, синтез та узагальнення. Результати. У статті проаналізовані міжнародно-правові акти, які є основою для захисту дітей в умовах воєнного стану чи збройного конфлікту. Означено законодавчі та нормативно-правові засади соціально-педагогічної та психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій з використанням засобів рухової активності в Україні. Висновки. Нормативно-правовими засади соціально-педагогічної та психологічної реабілітації дітей, що постраждали внаслідок воєнних дій, з акцентом на використання рухової активності виділено наступні категорії: конституційні та законодавчі гарантії, закони про здоров'я, закони про освіту, документи про права дитини, положення про соціальні послуги, стратегії та програми розвитку, закони про допомогу постраждалим, етичні стандарти, міжнародні документи, державні програми реабілітації.

Ключові слова: діти, умови воєнного стану, реабілітація

Hakman A. V., Dudko M. V., Sobotyuk S. A. Legislative and regulatory frameworks of social, pedagogical and psychological rehabilitation of children who suffered as a result of military actions with the use of motor activity means The goal of our research is to analyze the existing regulatory framework of social, pedagogical and psychological rehabilitation of children who suffered as a result of military actions using motor activity means. Research methods: theoretical analysis of scientific and methodological literature and regulatory documents, content analysis, synthesis and generalization. Research findings. The paper analyzes the international legal acts that are the basis for the protection of children in conditions of martial law or armed conflict. Several programs and organizations of the UN, which work in providing support to children who suffered as a result of military actions, including the use of motor activity means for their social, pedagogical and psychological rehabilitation, have been revealed. The areas of activity of the Red Cross as a humanitarian organization, which guide the efforts to alleviate the suffering of children and their families in conflict situations, are characterized. The legislative and regulatory legal frameworks of social, pedagogical and psychological rehabilitation of children who suffered as a result of military actions using motor activity means in Ukraine are determined. Conclusions. Hence, the regulatory principles of social, pedagogical and psychological rehabilitation of children who suffered as a result of military actions, with an emphasis on the use of motor activity, highlight the following categories: constitutional and legislative guarantees, health laws, education laws, documents on the rights of the child, provisions on social services, development strategies and programs, laws on assistance to victims, ethical standards, international documents, state rehabilitation programs.

Key words: children, martial law conditions, rehabilitation

Постановка проблеми. У зв'язку з військовою агресією з боку Російської Федерації, виникла надзвичайно складна ситуація для жителів України, особливо для тих, хто мешкає в районах, що прилягають до лінії розмежування [1, 5, 7]. Ця ситуація призвела до численних проблем, які серйозно впливають на психофізичне та емоційне становище громадян, зокрема військових учасників антитерористичної операції та населення взагалі [4, 9, 18].

Постійна загроза для життя, несприятлива атмосфера воєнних дій, тривожні події, а також страх перед можливими наслідками призвели до появи різноманітних психологічних розладів [7]. Учасники бойових дій та жителі районів, де відбуваються воєнні дії, стикаються з порушенням сну, зниженою увагою та пам'яттю, тривожністю, депресією, емоційним вигоранням та іншими психічними проблемами [1]. Особливо вразливі до цих станів діти, які проживають у зоні конфлікту, вони можуть дуже серйозно постраждати як фізично, так і психологічно [18].

Держава зрозуміла необхідність допомоги та підтримки дітям, які постраждали від воєнних дій. У законодавстві були внесені зміни, що передбачають нову категорію населення, до якої входять діти, постраждалі від воєнних конфліктів, і гарантують їм захист та підтримку з боку держави. Це спрямовано на забезпечення їхнього соціального захисту та реабілітації.

Аналіз літературних джерел. Через тривалість військового конфлікту суспільно-політична ситуація залишається невизначеною, що викликає тривожність та страхи в суспільстві [19]. Це вимагає відповідного нормативно-правового регулювання, відповідних програм і методик, що поєднують традиційні та інноваційні підходи, спрямовані на соціально-

педагогічну та психологічну реабілітацію дітей [10].

Когорта науковців звертали увагу до питань захисту прав дітей, які постраждали в умовах воєнного стану чи збройного конфлікту. Швець Я. І., Соколова І. О. [19] вивчали питання порушення прав дітей під час війни Російською Федерацією, Ніколайчук С. розкривав проблематику захисту прав дітей в умовах воєнного стану [10]. Педагог Н.О. Сайко [18] у своїх дослідженнях звертає увагу на соціальна реабілітація молодших підлітків у роботі соціального педагога загальноосвітніх навчальних закладів. Ніколаєва В. [9] досліджувала соціально-педагогічну реабілітація підлітків із сімей груп ризику в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. З-поміж останніх досліджень проблем соціально-педагогічної та психологічної реабілітації привертають увагу наукові розвідки вітчизняних науковців Коношенко Н. [5], Коваль Л. [4], Крупа В., Лобода І., Кшановська Р. [18].

Державні органи влади спільно з громадським сектором та науковими установами створили нормативну, методичну базу для забезпечення дітей якісними соціально-психологічною допомогою та реабілітацією. Ці ресурси можуть використовуватися різними фахівцями – психологами, соціальними працівниками, вихователями, для підтримки дітей та сімей у цей важкий період. Однак, єдиної нормативно-правової бази задля соціально-педагогічної та психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій з використанням засобів рухової активності виявлено не було.

Метою нашого дослідження є аналіз наявної нормативно-правових засад соціально-педагогічної та психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій з використанням засобів рухової активності.

Задля досягнення мети дослідження нами використовувався комплекс взаємодоповнюючих **методів дослідження**: теоретичний аналіз науково-методичної літератури та нормативних документів, контент аналіз, синтез та узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час аналізу нормативно-правових засади соціально-педагогічної та психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій з використанням, важливим на нашу думку є міжнародні досвід у відношенні прав дітей, зокрема в умовах конфлікту, а саме мінімізації негативних наслідків військових дій. Зокрема, основоположними міжнародно-правовими актами, які є основою для захисту дітей в умовах воєнного стану чи збройного конфлікту є: Женевські конвенції про захист жертв війни (1949); Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977); Конвенція ООН про права дитини (1989); Конвенція міжнародної організації праці №182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999), Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000, ратифікований Україною у 2004 році); Римський статут Міжнародного кримінального суду (2002) та низка Резолюцій Ради Безпеки ООН, прийнятих між 1999 і 2009 роками.

Однією із масштабніших міжнародних організацій із колосальним практичним досвідом у сфері захисту осіб, які постраждали в умовах війни є Організація Об'єднаних Націй (ООН). ООН відіграє важливу роль у наданні підтримки дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій, включаючи застосування засобів рухової активності для їх соціально-педагогічної та психологічної реабілітації. ООН спрямовує свої зусилля на забезпечення захисту прав дітей та поліпшення їхнього становища у конфліктних регіонах. Розглянемо більш детально декілька програм та організацій ООН, які працюють у цьому напрямку:

ЮНІСЕФ (Фонд ООН з дитячих питань): ЮНІСЕФ веде проекти, спрямовані на захист прав дітей у конфліктних зонах, надаючи підтримку в сферах освіти, охорони здоров'я, безпеки та реабілітації. Рухова активність може бути включена у ці програми для забезпечення фізичного та психологічного благополуччя дітей.

Всесвітня організація з охорони здоров'я (ВООЗ): ВООЗ спільно з ООН працює над програмами для підтримки фізичного здоров'я та реабілітації дітей у конфліктних районах. Це може включати засоби рухової активності, спрямовані на покращення моторних навичок та психоемоційного стану дітей.

ПРООН (Програма Розвитку ООН): ПРООН також спрямовує свої зусилля на підтримку дітей у конфліктних ситуаціях, включаючи надання психологічної та фізичної реабілітації. Засоби рухової активності можуть бути використані для розвитку дитячих навичок та забезпечення позитивного впливу на їхнє самопочуття.

Інші спеціалізовані агентства ООН: Деякі інші агентства та програми ООН також зосереджуються на реабілітації дітей у зоні конфлікту, включаючи роботу з психологічною та фізичною реабілітацією з використанням засобів рухової активності.

Ці організації та програми ООН спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку та благополуччя дітей, які постраждали від воєнних дій, включаючи застосування рухової активності як частини комплексної реабілітації.

Не менш важливою організацією у плані підтримки осіб які постраждали в умовах воєнного стану виступає Червоний Хрест – це гуманітарна організація, яка здійснює важливу роботу у наданні підтримки дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій, включаючи використання засобів рухової активності для їхньої реабілітації та психосоціальної підтримки. Організація спрямовує зусилля на полегшення страждань дітей та їхніх родин у конфліктних ситуаціях. Надання такої підтримки для підростаючого покоління має декілька напрямків:

Медична та фізіотерапевтична допомога – Червоний Хрест забезпечує медичну допомогу та фізіотерапевтичні послуги для дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій. Це може включати фізичну терапію та вправи, спрямовані на відновлення фізичної мобільності та зміцнення м'язів.

Психосоціальна підтримка – організація надає психосоціальну підтримку дітям через групові та індивідуальні психотерапевтичні сесії. Рухова активність використовується як засіб для зняття стресу та покращення психоемоційного стану дітей.

Інклюзивні програми – Червоний Хрест розробляє інклюзивні програми, які забезпечують дітям з інвалідністю можливість брати участь у оздоровчо-рекреаційній руховій активності.

Розважальні та освітні програми – організація організовує розважальні та освітні заходи для дітей, які сприяють їхньому розвитку та реабілітації через активність.

Підтримка родин – організація надає підтримку родинам дітей через консультації, навчання та ресурси, що допомагають їм піклуватися про дітей під час процесу реабілітації.

Такі напрямки спрямовані на забезпечення дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій, можливостями для покращення їхнього фізичного, психологічного та соціального стану через рухову активність та реабілітаційні програми.

Цікавими для нашого аналізу виявилися нормативно-правові засади соціально-педагогічної та психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій з використанням засобів рухової активності, в Україні. Зрозумілим є те що основним законодавчою нормою виступає Конституція України - визначає права та свободи громадян, включаючи дітей, та забезпечує їх захист. Розділ II даного документа детально регулює права, свободи та обов'язки людини і громадянина, зокрема і дітей які постраждали в умовах війни [6].

Податковий кодекс України як основний закон, що регулює оподаткування в Україні визначає правила та процедури обчислення, сплати та контролю за різними видами податків, зборів та обов'язкових платежів. Податковий кодекс також містить положення, які визначають особливості оподаткування різних соціальних груп, включаючи дітей та сім'ї [11].

Закон України «Про охорону дитинства» (№ 2402-III від 21 червня 2001 року) – цей закон встановлює загальні принципи охорони прав дітей в Україні та забезпечує їхній захист у відповідності до міжнародних стандартів. Права дітей на доступ до якісної освіти та сприяння є їх інклюзивному навчанню розкрито в Законі України «Про освіту» (№ 2145-VIII від 5 вересня 2017 року). Закон України «Про соціальні послуги» (№ 2865-VI від 2 грудня 2010 року) – регулює надання соціальних послуг, включаючи психологічну та педагогічну підтримку дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій. Закон України «Про охорону психічного здоров'я» (№ 2506-III від 20 червня 2002 року) – охоплює питання охорони психічного здоров'я громадян, включаючи дітей, та забезпечує їхню психологічну підтримку та реабілітацію. Закон України «Про охорону дитинства» [3] встановлює загальні засади охорони прав та інтересів дітей в Україні. Він визначає вікові, соціальні та правові гарантії дітей, а також механізми їх захисту від будь-яких форм насильства, експлуатації та зловживань. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» – цей закон регулює питання охорони прав та інтересів внутрішньо переміщених осіб, які покинули своє місце проживання через воєнний конфлікт, окупацію, насильство тощо. Закон забезпечує їм право на захист, житло, медичну допомогу, освіту та інші соціальні пільги [2].

Також ряд підзаконних документів затверджені Урядом чи відомчими державними організаціями регулюють соціально-педагогічну та психологічну реабілітацію дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій. Так, Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» визначає порядок визначення статусу дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій, та надання їм пільг та підтримки. Вона встановлює механізм визначення таких дітей та правила надання їм соціальної допомоги [12]. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» [15] регламентує діяльність органів опіки та піклування, які забезпечують захист прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, включаючи внаслідок воєнних дій. Правила та порядок виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, включаючи дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій розкрито у Постанові Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» [14]. Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року № 80 «Про затвердження Порядку надання окремим категоріям осіб послуг із комплексної реабілітації (абілітації)» є важливим документом, що регулює процедуру та механізм надання послуг з комплексної реабілітації для певних категорій осіб в Україні. Дана постанова має на меті покращити якість життя та забезпечити соціальну інтеграцію осіб, які потребують комплексної реабілітації для полегшення їх стану і покращення функціонування у суспільстві [13]. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 № 333 «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб» визначає порядок компенсації витрат на тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, включаючи дітей [12]. Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 року № 309 (із змінами) – цей наказ затверджує перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окуповані Російською Федерацією. Він регулює питання відшкодування збитків та забезпечення підтримки для осіб, які постраждали внаслідок цих подій.

Згідно низки нормативно-правових документів регламентують заняття систематичною руховою активністю як в межах профілактики так і в межах комплексної реабілітації. Постанова Верховної Ради України «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади» (2016) [15] і Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» [8], «Цільова соціальна комплексна програми розвитку фізичної культури і спорту до 2024 р. населення України» [17], визначають права і обов'язки осіб, в тому числі діти які постраждали внаслідок війни, у залученні до систематичного виконання рухової активності.

Стратегії та програми розвитку – національні стратегії та програми розвитку включають плани дій щодо реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій, з використанням засобів рухової активності. Фрагментальним прикладом такої практики є: «Національна стратегія з дітей в Україні на 2017-2021 роки» – ця стратегія визначає пріоритетні напрямки державної політики щодо дітей, включаючи тих, хто постраждав внаслідок воєнних дій, передбачає забезпечення дітей доступом до якісної освіти, медичної допомоги, соціальної підтримки та психологічної реабілітації; програма «Дитина в зоні конфлікту» – спрямована на забезпечення захисту та допомоги дітям, які проживають в зоні військового конфлікту, в рамках програми надається психологічна підтримка, медична допомога, доступ до освіти та соціальна підтримка; Державна програма «Солідарність з дітьми-постраждалими від бойових дій» – передбачає фінансову підтримку сімей дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій, зокрема надання допомоги на відновлення житла, здоров'я та освіти; програма «Соціально-психологічна реабілітація дітей, постраждалих від воєнних дій» б – спрямована на надання психологічної допомоги та реабілітації дітям, які постраждали внаслідок воєнних подій. Ці ініціативи є лише деякими з багатьох програм та стратегій, спрямованих на підтримку та реабілітацію дітей, які стали жертвами воєнних дій в Україні. Безумовно, уряд і громадські організації продовжують працювати над покращенням ситуації для цієї вразливої категорії населення.

Варто відмітити, що Україна керується міжнародними конвенціями та документами, такими як Конвенція ООН про права дитини, яка визначає права дітей на охорону здоров'я, освіту та захист від насильства та ін. Також, місцеві органи влади та управління можуть приймати додаткові нормативні акти та програми, спрямовані на реабілітацію дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій, з використанням рухової активності.

Зазначені документи створені для забезпечення захисту прав та інтересів дітей, а також внутрішньо переміщених осіб

в умовах воєнних дій та конфлікту в Україні.

Висновки. Узагальнюючи вищезгадане можна виокремити категорії нормативно-правових засад соціально-педагогічної та психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій з використанням засобів рухової активності: *конституційні та законодавчі гарантії* – законодавчі норми, які гарантують права дітей на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та участь у культурному житті; *закони про здоров'я* – закони, які визначають права пацієнтів та медичну допомогу, включаючи психологічну та фізичну реабілітацію; *закони про освіту* – нормативи, що забезпечують доступ дітей до навчання, інклюзивну освіту та підтримку учнів з особливими потребами; *документи про права дитини* – Конвенція ООН про права дитини, яка визначає права дитини на здоров'я, освіту та захист від будь-якого насильства; *положення про соціальні послуги* – документи, які регулюють надання соціальних послуг дітям та їхнім сім'ям, включаючи психологічну та педагогічну підтримку; *стратегії та програми розвитку* – національні стратегії та програми розвитку, спрямовані на захист дітей, їхнє фізичне та психологічне благополуччя; *закони про допомогу постраждалим* – закони, що регулюють надання допомоги особам, які постраждали внаслідок воєнних дій, включаючи дітей; *етичні стандарти* – нормативні документи, що визначають етичні стандарти роботи з дітьми та особами, які потребують психологічної підтримки; *міжнародні документи* – декларації, конвенції та рекомендації міжнародних організацій, які стосуються захисту прав дітей та надання їм підтримки; *державні програми реабілітації* – спеціальні програми, розроблені на державному рівні, що спрямовані на реалізацію реабілітаційних заходів для дітей, що постраждали. Ці нормативно-правові засади створюють рамки для організації та проведення реабілітаційних заходів для дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій з використанням рухової активності.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на розробку нормативно-правові засади соціально-педагогічної та психологічної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій з використанням засобів рухової активності.

Література

1. Герило Г. М. Організація соціально-психологічного супроводу дітей, сімей, які постраждали внаслідок військових конфліктів. – 2018.
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
3. Закон України «Про охорону дитинства» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
4. Коваль Л. Г. Соціально-педагогічна підтримка дітей з різними соціальними та фізичними аномаліями / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверєва, С. Р. Хлебик // Соціальна педагогіка. Соціальна робота : [навч. посіб.]. – Київ : ІЗМН, 1997. – С. 157–164.
5. Коношенко Н. А. Соціально-педагогічна реабілітація девіантних молодших школярів в умовах реабілітаційних центрів: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.05 / Н.А. Коношенко; Луганський національний університет імені Т. Шевченка. — Л., 2012. — 20 с
6. Конституція України <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
7. Кулакова Л., Кулаков Р. Психологічна реабілітація дітей-вимушених переселенців засобами арт-терапії. *Наукові перспективи*. 2022. № 10 (28).
8. Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>
9. Николаева В. І. Соціально-педагогічна реабілітація підлітків із сімей груп ризику в центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: дис... канд. пед. наук: 13.00.05 – соціальна педагогіка / Луганський національний університет імені Т. Шевченка – Л., 2009. – 237с.
10. Николайчук С. Захист прав дітей в умовах воєнного стану: проблеми теорії та практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 94–105.
11. Податковий кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268 «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text>
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 № 333 «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»
16. Постанову Верховної Ради України «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1695-19#Text>
17. Постанову Верховної Ради України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text>
18. Соціально-педагогічна діагностика дітей та родин, які опинились в складних життєвих обставинах : метод. рек. / автори-упор. В. Г. Панок, З.О. Гаркавенко, О.Г. Карагодіна, А.С. Шапошнікова. – [2-е вид., стереотип.]. – К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. – 76 с.
19. Швець Я. І., Соколова І. О. Порушення прав дітей під час війни Російською Федерацією. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Випуск 71. С. 99–103.

Reference

1. Herylo H. M. Orhanizatsiia sotsialno-psykholohichnoho suprovodu ditei, simei, yaki postrazhdaly vnaslidok viiskovykh konfliktiv. – 2018.
2. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
3. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu dytynstva» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
4. Koval L. H. Sotsialno-pedahohichna pidtrymka ditei z riznymy sotsialnymy ta fizychnymy anomaliiamy / L. H. Koval, I. D. Zvierieva, S. R. Khliebik // Sotsialna pedahohika. Sotsialna robota : [navch. posib.]. – Kyiv : IZMN, 1997. – S. 157–164.
5. Konoshenko N. A. Sotsialno-pedahohichna rehabilitatsiia deviantnykh molodshykh shkolariv v umovakh rehabilitatsiinykh tsestriv: avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.05 / N.A. Konoshenko; Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni T. Shevchenka. — L., 2012. — 20 s
6. Konstytutsiia Ukrainy <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
7. Kulakova L., Kulakov R. Psykholohichna rehabilitatsiia DITEI-vymushenykh pereselentsiv zasobamy art-terapii. Naukovi perspektivi. 2022. № 10 (28).
8. Natsionalnoi stratehii z ozdorovchoi rukhovoï aktivnosti v Ukraini na period do 2025 roku «Rukhova aktivnist – zdorovyï sposib zhyttia – zdorova natsiia» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>
9. Nikolaieva V. I. Sotsialno-pedahohichna rehabilitatsiia pidlitkiv iz simei hrup ryzkyu v tsestrakh sotsialnykh sluzhb dlia simi, ditei ta molodi: dys... kand. ped. nauk: 13.00.05 – sotsialna pedahohika / Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni T. Shevchenka – L., 2009. – 237s.
10. Nikolaichuk S. Zakhyst prav ditei v umovakh voiennoho stanu: problemy teorii ta praktyky. Naukovi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav. 2022. № 4. S. 94–105.
11. Podatkovyi kodeks Ukrainy <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
12. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05.04.2017 № 268 «Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia statusu dytyny, yaka postrazhdala vnaslidok voiennykh diï ta zbroinykh konfliktiv» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-%D0%BF#Text>
13. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.03.2022 № 333 «Pro zatverdzhennia Poriadku kompensatsii vytrat za tymchasove rozmishchennia (perebuvannia) vnutrishno peremishchenykh osib» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>.
14. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.03.2022 № 332 «Deïaki pytannia vyplaty dopomohy na prozhyvannia vnutrishno peremishchenym osobam» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>
15. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.09.2008 № 866 «Pytannia diïalnosti orhaniv opiky ta pikluvannia, poviazanoi iz zakhystom prav dytyny»
16. Postanovu Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro zabezpechennia staloho rozvytku sfery fizychnoi kultury i sportu v Ukraini v umovakh detsentralizatsii vlady» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1695-19#Text>
17. Postanovu Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy rozvytku fizychnoi kultury i sportu na period do 2024 roku» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF#Text>
18. Sotsialno-pedahohichna diahnostyka ditei ta rodyn, yaki opynylys v skladnykh zhyttievykh obstavynakh : metod. rek. / avtory-upor. V. H. Panok, Z.O. Harkavenko, O.H. Karahodina, A.S. Shaposhnikova. – [2-e vyd., stereotyp.]. – K. : UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty, 2017. – 76 s.
19. Shvets Ya. I., Sokolova I. O. Porushennia prav ditei pid chas viiny Rosiiskoiu Federatsiieiu. Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo. 2022. Vypusk 71. S. 99–103.